# LAUSUNTO EDUSKUNNAN SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNALLE

## Vastineen täydennys (HE 127/2022 vp) 4.11.2022

### Sosiaali- ja terveysministeriön perustelut ehdotuksiin korjattavista säännöksistä

4 §

*Toimeenpano*

2 momentti:
Toimeentulotukitoiminnan toimeenpano jakautuu hyvinvointialueen ja Kansaneläkelaitoksen kesken siten, että Kansaneläkelaitoksen vastuulle kuuluu 7 §:ssä tarkoitetun perustoimeentulotuen toimeenpano ja hyvinvointialueen vastuulle kuuluu 7 c §:ssä tarkoitetun täydentävän ja 8 §:ssä tarkoitetun ehkäisevän toimeentulotuen toimeenpano. Tässä laissa hyvinvointialueesta säädettyä sovelletaan Helsingin kaupunkiin siltä osin kuin se järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain (615/2021) mukaisesti sosiaali- ja terveydenhuoltoa.

Perustelut

2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi Helsingin kaupunkia koskeva maininta. Selkeyden vuoksi on tarpeen säätää erikseen siitä, että hyvinvointialueesta säädettyä sovelletaan Helsingin kaupunkiin siltä osin, kun se järjestää sosiaali- ja terveydenhuoltoa ns. sote-järjestämislain mukaan (sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annettu laki (615/2021)).

7 b §

*Terveydenhuoltomenot ja muut menot*

2 momentin 2 kohta:
Lisäksi muina perusmenoina otetaan tarpeellisen suuruisina huomioon:
2) lapsen tapaamisesta aiheutuvat menot lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) 7 a, ja 9 c §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa siltä osin, kun lapsi tapaa eri taloudessa asuvaa vanhempaansa ja menot ~~ne~~ perustuvat hyvinvointialueen ~~kunnan toimielimen~~ vahvistamaan sopimukseen tai tuomioistuimen päätökseen;

Perustelut

Voimassaolevassa laissa säädetään muina perusmenoina korvattavina lapsen tapaamismenoista menoista niin, että huomioon otetaan ”lapsen tapaamisesta lapsen kanssa eri taloudessa asuvalle vanhemmalle aiheutuvat menot siltä osin, kun ne perustuvat kunnan toimielimen vahvistamaan sopimukseen tai tuomioistuimen päätökseen.”

Esityksessä on tarkoitus mahdollistaa tapaamiseen liittyvien menojen korvaaminen myös sille vanhemmalle, jonka luona lapsi asuu, kun lapsi tapaa toista eri taloudessa asuvaa vanhempaansa. Tällainen tilanne voi syntyä, jos vanhempi kuljettaa lapsen toisen vanhemman luokse ja vastaa kuluista. Tällä ei ole tarkoitus puuttua vuoroasumistilanteisiin. Vuoroasumisessa lapsi asuu vuorotellen molempien vanhempien luona. Niihin liittyviä menoja on mahdollisuus jakaa

vanhempien kesken toimeentulotukilaskelmassa sen mukaan kuin vanhemmat niistä vastaavat eikä tapaamiskulusäännöstä sovelleta heihin. Näin vuoroasumistilanteiden kuluja voidaan huomioida laajemmin. Silloin, kun lapsen ja erillään asuvan vanhemman tapaamisoikeus on sovittu hyvin laajaksi, tilanne muistuttaa hyvin paljon käytännössä vuoroasumistilanteita. Tällä hetkellä Kansaneläkelaitoksella on tulkinta, että tällaisissa tilanteissa perheitä kohdellaan kuten vuoroasujaa. Kelan etuusohjeissa on todettu: ”Myös silloin, jos lapsen tapaamisesta on edellä mainituin tavoin sovittu tai määrätty siten, että lapsi tapaa erillään asuvaa vanhempaansa vähintään 40 % ajasta, on kyseessä lapsen toimeentulotuentarpeen kannalta yleensä vuoroasuminen.” Tällainen tulkinta on toimeentulotuen soveltamisen kannalta perusteltu. Tapaamissäännös koskisi vain niitä tilanteita, joissa lapsi tapaa sellaista vanhempaa jonka luona ei asu ja joissa ei ole kyse vuoroasumisesta tai sellaiseksi tulkittavista tilanteista. (Ks. erillinen STM:n vastaus valiokunnalle 2.11.2022).

10 a §

*Perusosan alentamista koskeva menettely*

2 momentti:
Kansaneläkelaitos ratkaisee, onko perusosaa alennettava. ~~Kansaneläkelaitoksen tulee toimittaa välittömästi hyvinvointialueelle tiedoksi perusosan alentamista koskeva päätös ja ilmoittaa tästä hakijalle.~~ (Ks. 18 h §:ään täydennys: tiedot 10 §:n 2 momentin mukaisesta perustoimeentulotuen alentamispäätöksestä)

Perustelut

Alentamismenettelyä koskevan 10 a §:n 2 momentista esitetään poistettavaksi maininta Kansaneläkelaitoksen velvollisuudesta toimittaa perusosan alentamista koskeva päätös hyvinvointialueelle tiedoksi. Asiasta säädettäisiin 18 h §:ssä, joka koskee Kansaneläkelaitoksen oma-aloitteisesta tietojen luovutusvelvollisuudesta hyvinvointialueelle.

11 §

*Huomioon otettavat tulot*

2 momentti 5 kohta:
Tuloina ei kuitenkaan oteta huomioon:

5) työttömyysturvalaissa ja julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa tarkoitettua kulukorvausta, Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetussa laissa (566/2005) tarkoitettua ylläpitokorvausta, työttömyysturvalain 6 luvun 3 §:ssä tarkoitettua korotusosaa ja korotettua ansio-osaa ~~3 b §:ssä tarkoitettua korotusosaa~~, mainitussa pykälässä tarkoitetun korotetun ansio-osan ja mainitun luvun 2 §:n 1 momentissa tarkoitetun ansio-osan erotusta eikä viimeksi mainitun lain 7 luvun 5 §:ssä tarkoitettua työmarkkinatuen korotusosaa;
Sen lisäksi, mitä 2 momentissa säädetään, tulonsaajan ansiotuloista jätetään ottamatta huomioon 150 euroa kuukaudessa.

Perustelut

2 momentin –kohtaa korjataan poistamalla viittaus kumottuun säännökseen. Mainitussa 11 §:n 2 momentin 5 kohdassa viitataan lailla 1081/2016 kumottuun työttömyysturvalain 6 luvun 3 b §:ään.

Mainittu 3 b § koski työttömyyspäivärahan korotusosan ja korotetun ansio-osan maksamista työllistämistä edistävien palvelujen ajalta. Lainmuutoksella 6 luvun 3 § muutettiin saman sisältöiseksi kuin kumottu 3 b §. Viittaus muutettaisiin koskemaan työttömyysturvalain 6 luvun 3 §:ää.

3 momenttiin lisättäisiin sana tulonsaaja, jonka ansiotuloista jätetään ottamatta huomioon 150 euroa kuukaudessa. Tarkoitus ei ole ollut muuttaa säännöksen yksilöllistä soveltamista koskemaan perheen, vaan yksittäisen tulonsaajan tuloja.

13 §

*Toimeentulotuen määräytymisaika ja laskelma*

3 momentti:
Toimeentulotuen perusteena olevia 7 ja 7 a — 7 c §:ssä tarkoitettuja menoja sekä 11§:ssä tarkoitettuja tuloja ja 12 §:ssä tarkoitettuja varoja laskettaessa menot, tulot ja varat otetaan huomioon siltä ajanjaksolta, jota koskevana toimeentulotuki määrätään. Tulo voidaan kuitenkin jakaa eriin otettavaksi huomioon useampana toimeentulotuen määräämisen ajanjaksona, jos se tulon kertaluonteisuus taikka tulon saamisen peruste tai käyttötarkoitus ~~tai käytettävissä olevan varallisuuden laatu~~ huomioon ottaen on kohtuullista.

Perustelut

Toimeentulotuen määräytymisaikaa ja laskelmaa koskeva 13 §:n 3 ja 4 momentti vastaavat pitkälti voimassaolevan lain 15 §:n 2 ja 3 momenttien sanamuotoja. Voimassaolevan lain 15 §:n soveltamisesta on vakiintunutta tulkintakäytäntöä, joka on edelleen syytä huomioida nykyisten säännösten tulkinnan taustalla.

3 momenttiin tehtäisiin stilistinen muutos viimeiseen lauseeseen sekä poistettaisiin maininta käytettävissä olevan varallisuuden laadusta. Näin muotoilu vastaisi voimassaolevan 15 §:n 3 momentin sanamuotoa. Vaikka säännöstä oli esitetty muutettavaksi varsin vähäisellä muutoksella, sekin herätti jo epäselvyyttä kommenttien perusteella. Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että on parempi palata lähemmäs voimassaolevaa sääntelyä ja keskittyä jatkossa säännöksen soveltamisen kehittämiseen. Keskeistä soveltamisen kannalta on noudattaa mm. toimeentulotukilain 11 §:ssä olevaa vaatimusta käytettävissä olevien tulojen huomioon ottamisesta toimeentulotukea koskevassa normilaskelmassa. Toimeentulotukea määrättäessä tätä periaatetta on noudatettava myös silloin, kun sovelletaan toimeentulotukilain säännöstä tulojen jaksottamisesta ja erityisesti silloin, kun normiylijäämää vyörytetään kuukaudelta toiselle.

17 §

*Hakijan tietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuus*

Toimeentulotuen hakijan, hänen perheenjäsenensä ja elatusvelvollisensa sekä tarvittaessa heidän huoltajansa ja edunvalvojansa on annettava perustoimeentulotuen myöntämiseksi Kansaneläkelaitokselle ja täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen myöntämiseksi hyvinvointialueelle kaikki tiedossaan olevat toimeentulotukeen vaikuttavat välttämättömät tiedot. Tietojen antamisesta säädetään lisäksi sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 11-13 §:ssä.

Perustelut

Säännöstä on tarpeen täsmentää, koska eduskunnan käsittelyssä olevan uuden asiakastietolain muutokset tulevat voimaan vasta myöhemmin. Hallituksen esityksessä oli esitetty, että viittaus sosiaalihuollon asiakaslain 11-13 pykälien sijaan tulisi muuttaa viittaukseksi pelkästään sosiaalihuollon asiakaslain 12 §:ään, koska muut pykälät oli ehdotettu kumottavaksi asiakastietolakiesityksessä. Nyt kuitenkin olisi syytä palauttaa vanhat voimassaolevan lain mukaiset viittaukset asiakaslain 11-13 §:iin ja korjata tilanne asiakastietolain voimaantuloon mennessä, mikäli osa pykälistä kumotaan.

18 a §

*Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeus ja tietojen luovutusvelvollisuus*

3 ja 4 momentti:

Mitä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 20 §:ssä säädetään sosiaalihuollon viranomaisen oikeudesta saada tietoja, koskee myös Kansaneläkelaitoksen oikeutta saada tässä laissa tarkoitettujen toimeentulotukitehtäviensä hoitamiseksi välttämättömiä salassa pidettäviä tietoja.

Mitä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 18 §:ssa säädetään salassa pidettävien tietojen antamisesta asiakkaan suostumuksesta riippumatta, koskee myös Kansaneläkelaitoksen toimeentulotukitehtäviensä hoitamisen yhteydessä saamia välttämättömiä tietoja.

Perustelut

3 ja 4 momenttiin ehdotetaan viittaussäännös muutettavaksi viittaukseksi sosiaalihuollon asiakaslakiin. Voimassaolevan toimeentulotukilain 18 a §:ssä viitataan tälläkin hetkellä sosiaalihuollon asiakaslain 20 §:ään, jossa säädetään sosiaalihuollon viranomaisen oikeudesta saada tietoja. Säännöksessä Kansaneläkelaitos rinnastetaan sosiaalihuollon viranomaisiin. Lisäksi voimassaolevassa 18 a §:ssä viitataan sosiaalihuollon asiakaslain 18 §:ään, jossa säädetään salassa pidettävien tietojen antamisesta asiakkaan suostumuksesta riippumatta. Säännös koskee myös Kansaneläkelaitoksen toimeentulotukitehtäviensä hoitamisen yhteydessä saamia välttämättömiä tietoja. Sääntely vastaisi siis sisällöllisesti tämän hetkistä sääntelyä, vaikka 18 a pykälän rakenne on esityksessä muuttunut.

Asiakastietolain käsittelyssä eduskunnassa voitaisiin muuttaa viittaukset asiakastietolakiin sosiaali- ja terveysministeriön aiemman esityksen pohjalta ja ne tulisivat voimaan, kun asiakastietolaki tulee myöhemmin voimaan.

18 b §

*Hyvinvointialueen oma-aloitteinen tietojen luovutus Kansaneläkelaitokselle*

Hyvinvointialueen tulee antaa Kansaneläkelaitokselle oma-aloitteisesti 10 §:n 1 momentin 2–4 kohdassa ja 2 momentissa sekä 10 a §:n 1 ja 3 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa salassapitosäännösten ja muiden tiedon antamista koskevien rajoitusten estämättä toimeentulotuen perusosan alentamisharkinnassa tarvittavat tiedot. Hyvinvointialue harkitsee tietojen toimittamisen tarpeellisuuden tuensaajan kokonaistilanteen huomioon ottaen sekä ottaen huomioon sen, että alentaminen ei saa vaarantaa ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukaista välttämätöntä toimeentuloa eikä alentamista muutenkaan voi pitää kohtuuttomana.

Hyvinvointialue saa antaa Kansaneläkelaitokselle tiedon asiakkaan täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea koskevasta päätöksestä, mikäli se arvioi sillä olevan merkitystä asiakkaan seuraavaa perustoimeentulotukiasiaa ratkaistaessa.

Perustelut

1 momentin pykäläviittausta esitetään täydennettäväksi niin, että säännökseen lisättäisiin viittaus perusosan alentamismenettelyä koskevan 10 a §:n 1 ja 3 momentin tilanteisiin. Hyvinvointialueen tulisi siis antaa Kansaneläkelaitokselle oma-aloitteisesti tieto, mikäli asiakkaalle on tehty sosiaalihuollon palvelutarpeen arviointi. Tämä edellyttää, että hyvinvointialueen sosiaalihuollolla on tiedossa, että asiakkaalla on toimeentulotukiasia vireillä ja siinä voi tulla esiin kysymys perusosan alentamisesta.

3 momenttia esitetään tarkennettavaksi siten, että hyvinvointialue saa antaa Kansaneläkelaitokselle tiedon asiakkaan täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea koskevasta päätöksestä, mikäli se arvioi sillä olevan merkitystä asiakkaan seuraavaa perustoimeentulotukiasiaa ratkaistaessa. Säännös liittyy laskelman laatimiseen hyvinvointialueella. Hyvinvointialueen tulee ottaa Kansaneläkelaitoksen tekemä laskelma ja sen lopputulos huomioon erityisesti tehdessään omaa ratkaisuaan täydentävästä tuesta ja sen huomioiminen on suositeltavaa myös ehkäisevästä tuesta päätettäessä.

Kansaneläkelaitos ei välttämättä saa tietoa siitä, että asiakkaan saama tuloerä on peräisin sosiaalihuollon myöntämästä täydentävästä tai ehkäisevästä toimeentulotuesta ja voi virheellisesti tulkita sen asiakkaan huomioitavaksi tuloksi. Lisäksi on mahdollista, että hyvinvointialueen kielteinen päätös on perustunut asiakkaan perustoimeentulotuen ylijäämään, jonka on katsottu riittävän myös täydentävänä toimeentulotukena haettuihin menoihin. Samaa ylijäämää ei kuitenkaan voida perustoimeentulotuessa katsoa tämän jälkeen käytettävissä olevaksi ja Kansaneläkelaitos tarvitsee tämän tiedon hyvinvointialueelta, voidakseen tulkita tilanteen seuraavassa päätöksessään oikein.

Täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen päätösten perustelut voivat myös sisältää hyvinvointialueen sosiaalihuollon tekemiä huomioita asiakkaan tilanteesta, joilla voi olla merkitystä Kansaneläkelaitoksen ratkaistessa seuraavaa perustoimeentulotukipäätöstä. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi asiakkaan asumistilanteeseen liittyvät huomiot, joilla voi olla merkitystä asumismenojen kohtuullistamisharkinnassa.

18 f §

*Perustoimeentulotukea koskevien asiakastietojen kirjaaminen*

2 momentti:

Asiakastietojen kirjaamiseen Kansaneläkelaitoksen ja hyvinvointialueen välisessä monialaisessa yhteistyössä säädetään sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista annetun lain (254/2015) 8 §:n 1 momentissa.

Perustelut

2 momenttia esitetään muutettavaksi niin, että säännöksessä viitattaisiin sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista annetun lain (254/2015) 8 §:n 1 momenttiin. Siinä säädetään asiakastietojen kirjaamisesta monialaisessa yhteistyössä. Monialaiseen yhteistyöhön osallistuvat henkilöt voivat salassapitosäännösten estämättä kirjata edustamansa organisaation asiakirjoihin sellaiset yhteistyössä saamansa sosiaalihuollon asiakastiedot, jotka ovat tarpeellisia yhteisen asiakkaan asian hoitamiseksi sanotussa organisaatiossa. Lisäksi henkilöt voivat tallettaa yhteistyön

perusteella laaditun asiakassuunnitelman, muistion tai vastaavan asiakirjan sanotussa organisaatiossa, jos se on asiakkaan kannalta tarpeellista siinä asiassa, jonka hoitamiseksi asiakirja on laadittu.

Asiakastietolain käsittelyssä eduskunnassa voitaisiin muuttaa viittaukset asiakastietolain 48 §:ään sosiaali- ja terveysministeriön aiemman esityksen pohjalta ja ne tulisivat voimaan kun asiakastietolaki tulee myöhemmin voimaan.

18 h §

*Kansaneläkelaitoksen oma-aloitteinen tietojen luovutusvelvollisuus hyvinvointialueelle*

Kansaneläkelaitoksen tulee antaa hyvinvointialueelle salassapitoa ja muiden tiedon antamista koskevien rajoitusten estämättä oma-aloitteisesti tiedot 10 §:n 1 ja 2 momentin mukaisesta perustoimeentulotuen alentamispäätöksestä sekä 14, 14 c ja 14 e §:ssä säädetyissä tilanteissa toimeentulotukihakemuksen käsittelyyn liittyvät tiedot.

Perustelut

Pykälään lisättäisiin viittaus perusosan alentamista koskevan 10 §:n 1 momenttiin. Säännöksen mukaan Kansaneläkelaitoksen tulee antaa hyvinvointialueelle salassapitoa ja muiden tiedon antamista koskevien rajoitusten estämättä oma-aloitteisesti tiedot 10 §:n 1 ja 2 momentin mukaisesta perustoimeentulotuen alentamispäätöksestä. Tieto päätöksestä tarkoittaa, että hyvinvointialue voi katsoa päätöksen sähköisesti eikä erillistä päätösasiakirjaa tarvitsisi lähettää.

24 §

*Muutoksenhaku*

1 momentti:
Muutoksenhausta tässä laissa tarkoitettuun hyvinvointialueen ~~kunnan sosiaalitoimen~~ päätökseen säädetään sosiaalihuoltolain (1301/2014) 6 luvussa.

Perustelut

1 momenttiin korvataan kunnan sosiaalitoimi hyvinvointialueella, jonka päätöksestä on kyse.

27 f §

*Kunnan rahoitusosuus perustoimeentulotuen kustannuksista*

1 momentti:
Kunnan rahoitusosuus perustoimeentulotuen kustannuksista on 50 prosenttia. Kansaneläkelaitoksen on kohdennettava perustoimeentulotukea maksaessaan kustannukset siihen kuntaan, jonka alueella hakija tai perhe vakinaisesti oleskelee.

Perustelut

1 momenttiin esitetään lisättäväksi kustannusten kohdentamista koskeva vastaava säännös, joka on voimassaolevassa laissa toimeentulotuen myöntämistä koskevan 14 a §:n 1 momentissa.

Kunnan kustannusvastuun toteuttamiseksi on tarpeen olla tiedossa perustoimeentulotuen kohdentuminen hakijan oleskelukuntaan.

Neuvotteleva virkamies Susanna Rahkonen